

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЗАПОРІЗЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

Кафедра загальноправових та політичних наук

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Міжнародне право

Освітня програма: Політологія

Спеціальність: 052 Політологія

Галузь знань: 05 Соціальні та поведінкові науки

Ступінь вищої освіти: магістерський

Затверджено на засіданні кафедри
загальноправових та політичних наук

Протокол №12 від 10 липня 2020 р.

м. Запоріжжя, 2020 р.

• Загальна інформація	
Назва дисципліни	Міжнародне право
Рівень вищої освіти	другий (магістерський) рівень
Викладач	Астахов Дмитро Сергійович, кандидат юридичних наук, старший викладач
Контактна інформація викладача	+380(61)7698626 kafedra_zpn@zp.edu.ua, kafedrazpn@gmail.com
Час і місце проведення навчальної дисципліни	Згідно з розкладом
Обсяг дисципліни	Кількість годин для денної форми – 90; кредитів – 3, розподіл годин (лекції – 14, семінарські – 14, самостійна робота – 60), індивідуальні завдання - 2 години, вид контролю – залік
	Кількість годин для заочної форми – 90; кредитів – 3, розподіл годин (лекції – 4, семінарські – 2, самостійна робота – 84), вид контролю – залік
Консультації	Згідно з графіком консультацій
• Пререквізити і постреквізити навчальної дисципліни	
Пререквізити навчальної дисципліни. Вивчення дисципліни «Актуальні проблеми міжнародного права» базується на знаннях, одержаних при вивченні гуманітарних і соціально-економічних дисциплінах. Постреквізити навчальної дисципліни. Здобуті здобувачем вищої освіти знання при вивченні дисципліни «Теорія систем і системний аналіз» є обов'язковими для таких складових подальшого навчання: «Сучасні теорії модернізації», «Сучасна зарубіжна політологія», переддипломна практик, кваліфікаційна дипломна робота.	
• Характеристика навчальної дисципліни	
У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен отримати: <u>загальні компетентності:</u> • здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу. • здатність вчитися та оволодівати сучасними знаннями. • здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел. • здатність генерувати нові ідеї (креативність). • вміння виявляти, ставити та розв'язувати проблеми. • здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт. <u>фахові компетентності:</u> • знання нормативної та позитивної політичної теорії, політичного аналізу, порівняльної та прикладної політології. • розуміння принципів функціонування та закономірностей розвитку влади та публічної політики, політичних інститутів та процесів, політичної поведінки, політичної культури та ідеології, світової політики та політики окремих країн та регіонів. • застосування політологічних понять, теорій і методів до аналізу владно-політичних відносин політичних акторів, інститутів та ідей відповідно до певного історичного або сучасного контексту. • здатність використовувати широкий спектр політологічних теорій, концептів і методів для інтерпретації та змістовного аналізу політики • здатність конструювати дизайн, розробляти програму та виконувати складні політологічні дослідження з використанням широкого кола прикладних методів, технологій та інструментарію аналізу.	

результати навчання:

володіти міжнародно-правовою термінологією;

користуватися обсягом знань з міжнародного права;

• складати цілісне уявлення про сучасне міжнародне право і оцінювати корінні проблеми його теорії та практики; юридично правильно кваліфікувати відповідні факти і обставини, аналізувати правотворчу та правозастосовну міжнародну і національну практику;

давати адекватну оцінку поточним політичним подіям у світі міжнародного права;

поважати, дотримуватися і правильно застосовувати норми міжнародного права;

• **Мета вивчення навчальної дисципліни**

Метою викладання навчальної дисципліни «Міжнародне право» є отримання знань про зміст та характерні риси міжнародного публічного права, усіх його ключових галузей та інститутів. Вивчаються юридична природа, характерні риси, система і структура сучасного міжнародного публічного права, аналізуються інститути міжнародної правосуб'єктності, визнання, правонаступництва та відповідальності, характеризуються міжнародно-правовий статус території і населення.

• **Завдання вивчення дисципліни**

вивчення загальнотеоретичних засад міжнародного публічного права, аналізування міжнародних правових джерел, рішень міжнародних судових установ, законодавства України, визначення відповідних міжнародних інституційних механізмів тощо;

• формування самостійного мислення, навичок аналізу основ міжнародного публічного права,

порівняння та співставлення його з основами права Європейського Союзу, державного права зарубіжних країн;

• формування понятійного апарату, що використовується в межах міжнародного публічного права, та вміння ним користуватися;

• поглиблення знань прикладного характеру;

• розвиток загальної політико-правової культури студента.

• **Зміст навчальної дисципліни**

Змістовний модуль I.

Поняття сучасного міжнародного права

Тема 1. Міжнародне право як особлива система права

Міжнародна система, міжнародні відносини та міжнародне право. Об'єктивна необхідність існування міжнародного права. Поняття «міжнародне публічне право», його ознаки. Об'єкт та предмет міжнародно-правового регулювання. Виникнення міжнародного права, його історичні типи.

Міжнародне право – особлива правова система. Предмет, метод і функції міжнародного права. Особливості міжнародного права як самостійної правової системи. Відмінності міжнародного та національного права.

Поняття системи міжнародного права. Норма, інститут та галузь міжнародного права. Закономірності розвитку системи міжнародного права. Генетичні, функціональні і структурні зв'язки елементів і компонентів системи міжнародного права. Система міжнародного права і система міжнародних відносин. Загальна характеристика структури міжнародного права. Система міжнародного права, система науки міжнародного права і система навчальних курсів міжнародного права.

Джерела міжнародного права: поняття, види, особливості утворення. Суб'єкти міжнародного права: поняття, види, особливості міжнародно-правового статусу.

Тема 2. Джерела, норми і загальновизнані принципи міжнародного права

Поняття джерел міжнародного права. «Основні» та «другорядні» джерела міжнародного права. «Тверде» і «м'яке» міжнародне право.

Визначення норм міжнародного права. Їх класифікація. Міжнародно-правовий договір. Міжнародно-правовий звичай. Загальновизнані принципи міжнародного права.

Тема 3. Територія у міжнародному праві

Поняття та види території. Юридична природа та склад державної території. Суходіл, водний простір, надра, повітряний простір. Поняття територіального верховенства. Правові підстави зміни належності державної території. Прикордонний режим. Державні кордони і їх правовий режим. Засоби визначення, встановлення та перевірки кордонів (делімітація, демаркація, редемаркація). Режим державного кордону. Правові основи і засоби формулювання та зміни державної території. Територіальні спори та претензії. Механізм вирішення територіальних спорів.

Міжнародна територія загального користування. Склад. Відкрите море. Свободи відкритого моря. Територія під особливим правовим режимом. Міжнародно-правовий статус Арктики і Антарктики. Нейтралізовані та демілітаризовані території. Правовий режим Арктики. Арктичні держави. Полярні сектори: міжнародно-правова та національно-правова регламентація діяльності держав в арктичних районах. Кордони секторів.

Територія зі змішаним правовим режимом. Склад. Правовий режим використання континентального шельфу. Міжнародні проливи та канали. Правовий статус Чорноморських проток. Режим проток, передбачений Конвенцією ООН з морського права 1982 р. Поняття транзитного проходу. Поняття міжнародних каналів. Основи правового регулювання судноплавства по міжнародним каналам. Правовий статус Суецького, Кільського, Панамського, каналів. Правовий режим міжнародних рік.

Правові питання території України. Державні кордони України.

Тема 4. Право міжнародних договорів

Права міжнародних договорів як базова галузь міжнародного права. Поняття і джерела права міжнародних договорів. Віденська Конвенція про право міжнародних договорів 23.05.1969р., Віденська Конвенція про право договорів між державами та міжнародними організаціями або між міжнародними організаціями 21.03.1986р.

Визначення поняття та класифікація міжнародного договору. Форма, структура, сторони міжнародного договору. Право на участь в міжнародних договорах.

Укладання міжнародного договору. Повноваження на укладання міжнародного договору. Підготовка, прийняття, встановлення автентичності договору. Застереження до міжнародного договору. Реєстрація та опублікування міжнародних договорів

Чинність, дійсність та недійсність міжнародного договору. Зміна тексту, тлумачення та виконання міжнародного договору. Дипозитарії міжнародного договору.

Міжнародні договори України. Закон України «Про міжнародні договори України» 30.06.2004р.

Змістовний модуль II.

Основні галузі міжнародного права

Тема 5. Право зовнішніх зносин

Поняття, джерела та система права зовнішніх зносин. Віденська Конвенція про дипломатичні зносини 18.04.1961р. Віденська Конвенція про консульські зносини 24.04.1963р. Віденська Конвенція про представництво держав у їх відносинах з міжнародними організаціями універсального характеру 14.04.1975р. Конвенція про привілеї та імунітети Об'єднаних націй 13.02.1946р. Конвенція про привілеї та імунітети спеціалізованих установ ООН 21.11.1947р.

Органі зовнішніх зносин держави та їх система. Внутрішньодержавні конституційні і спеціалізовані органи зовнішніх зносин. Зарубіжні постійні і тимчасові органи зовнішніх зносин. Законодавства України з питань зовнішніх зносин. Закон

України «Про дипломатичну службу» 20.09.2001р.

Поняття, система і джерела дипломатичного права. Встановлення дипломатичних відносин і організація дипломатичних представництв. Класи і функції дипломатичних представництв. Структура і персонал дипломатичного представництва. Призначення і закінчення місії глави дипломатичного представництва. Дипломатичні ранги. Дипломатичні імунітети і привілеї. Дипломатичний корпус і його дуаен. Правові основи дипломатичної служби України.

Поняття, система і джерела консульського права. Класи і функції консульських установ. Організація консульств. Порядок призначення консулів. Консульський округ. Нештатні (почесні) консули. Консульський статут України 1994р.

Спеціальні місії, делегації і груп и спостерігачів на міжнародних конференціях, делегації для участі в роботі сесій міжнародних організацій та їх органів. Право представництва при міжнародних організаціях. Дипломатичне право міжнародних організацій. Інститут торгівельних представництв.

Тема 6. Право міжнародних договорів

Права міжнародних договорів як базова галузь міжнародного права. Поняття і джерела права міжнародних договорів. Віденська Конвенція про право міжнародних договорів 23.05.1969р., Віденська Конвенція про право договорів між державами та міжнародними організаціями або між міжнародними організаціями 21.03.1986р.

Визначення поняття та класифікація міжнародного договорів. Форма, структура, сторони міжнародного договору. Право на участь в міжнародних договорах.

Укладання міжнародного договору. Повноваження на укладання міжнародного договору. Підготовка, прийняття, встановлення автентичності договору. Застереження до міжнародного договору. Реєстрація та опублікування міжнародних договорів

Чинність, дійсність та недійсність міжнародного договору. Зміна тексту, тлумачення та виконання міжнародного договору. Дипозитарії міжнародного договору.

Міжнародні договори України. Закон України «Про міжнародні договори України» 30.06.2004р.

Тема 7. Відповідальність у міжнародному праві

Поняття, система і структура міжнародного правопорядку. Матеріальний і юридичний зміст міжнародного правопорядку. Функції і принципи міжнародного правопорядку. Тенденції розвитку міжнародного правопорядку. Підсумковий документ Всесвітнього саміту 2005р. (резолуція ГА ООН 55/2 від 24.10.2005р.).

Поняття, юридичний зміст і гарантії міжнародної законності. Співвідношення понять «міжнародний правопорядок» і «міжнародна законність».

Поняття, цілі і суб'єкти міжнародно-правової відповідальності. Юридичні і фактичні підстави відповідальності. Підстави відповідальності за неправомірну діяльність.

Класифікація міжнародних правопорушень: ординарні міжнародні правопорушення, особливо небезпечні міжнародні правопорушення, найтяжчі міжнародні злочини.

Обставини, що викликають міжнародно-правову відповідальність: згода держави, форс-мажор, крайня необхідність тощо.

Види (матеріальна і нематеріальна) і форми (ресторація, сатисфакція, реституція, субституція, репарація тощо) відповідальності. Реалізація міжнародно-правової відповідальності.

Кодифікація норм міжнародної відповідальності у Комісії ООН з міжнародного права и пов'язані з ними проблеми. Проекти статей про відповідальність держав і міжнародних організацій.

Поняття правомірного примусу у міжнародних відносинах і умови його

застосування. Співвідношення інститутів міжнародно-правової відповідальності і примусових засобів.

Класифікація примусових засобів. Реторсії і репресалії. Санкції і контрміри. Умови застосування колективних збройних заходів. Ст. ст. 39,41,42 Статуту ООН.

Критерії правомірності (об'єкт, цілі, пропорційність тощо) і форми здійснення примусових засобів (ембарго, бойкот, призупинення прав і привілеїв, відмова в членстві тощо).

Право держави на індивідуальну або колективну самооборону. Необхідна оборона і самооборона від агресії. Ст.51 Статуту ООН.

Тема 8. Міжнародне співробітництво у розв'язанні міжнародних спорів

Поняття «спір», «ситуація», «конфлікт». Види міжнародних спорів. Класифікація міжнародних спорів Міжнародні спори політичного і юридичного характеру.

Правовий зміст принципу мирного вирішення міжнародних суперечок. Статут ООН про мирні засоби вирішення міжнародних суперечок.

Поняття і види мирних засобів вирішення міжнародних спорів (переговори, консультації, обстеження, посередництво, примирення, добрі послуги, слідчі та погоджувальні комісії, міжнародний третейський суд/арбітраж, міжнародна судова процедура). Погоджувальні і судові засоби. Безпосередні переговори як універсальний засіб вирішення міжнародних спорів. Переговори на вищому рівні. Міжнародні конференції.

Добрі послуги і посередництво. Міжнародна слідча процедура, узгоджувальні комісії. Порядок їх формування, характер прийнятих рішень. Судова процедура вирішення міжнародних спорів та її форми. Міжнародний Суд ООН – основний судовий орган міжнародного співтовариства. Міжнародні третейські суди (арбітраж).

Механізми вирішення спорів міжнародними організаціями. Роль головних органів ООН у мирному вирішенні міжнародних спорів.

Регіональні механізми мирного врегулювання міжнародних спорів: ОБСЄ Рада Європи, ЛАД, ОАД, ОАЄ.

Тема 9. Міжнародне кримінальне право

Поняття. Правові основи співробітництва держав у боротьбі зі злочинністю, перш за все – міжнародною. Термін «міжнародне кримінальне право» в історичному розвитку. Функції норм міжнародного цивільного права.

Джерела. Види актів із питань співробітництва держав у боротьбі зі злочинністю. Їх взаємодія з національним законодавством.

Міжнародні злочини і злочини міжнародного характеру. Поняття міжнародних злочинів – злочинів проти миру, безпеки людства. Ознаки злочинів міжнародного характеру. Їх різновиди. Замахи на осіб, які користуються міжнародним захистом. Захоплення заручників. Захоплення повітряних суден. Незаконний обіг наркотичних засобів і психотропних речовин.

Правова допомога в кримінальних справах. Види діяльності у сфері правової допомоги в кримінальних справах. Видача осіб, які скоїли злочин. Злочини, які тягнуть за собою видачу. Підстави відмови видачі. Здійснення кримінального переслідування. Передача засуджених осіб державі, городьянами якої вони є, для відбуття покарання. Підстави для відмови в передачі. Процесуальні аспекти передачі засуджених осіб.

Обов'язки держав відповідно з міжнародними конвенціями. Норми, які містять кваліфікацію злочинного діяння. Норми, що забезпечують неухильність кримінального переслідування передбачених злочинців і їх покарання. Принцип універсальної кримінальної юрисдикції.

Міжнародний організаційно-правовий механізм співробітництва в боротьбі зі

злочинністю. Діяльність ООН. Міжнародна організація кримінальної поліції (Інтерпол). Бюро по координації боротьби з організованою злочинністю та іншими небезпечними видами злочинів на території СНД.

Міжнародні трибунали. Історичний досвід міжнародних військових трибуналів (Нюрнберг, Токіо). Міжнародний трибунал із метою судового переслідування осіб, які несуть відповідальність за порушення міжнародного гуманітарного права на території колишньої Югославії та Руанди. Міжнародний кримінальний суд у системі органів, що ведуть боротьбу зі злочинністю.

• План вивчення навчальної дисципліни

№ теми	Назва теми	Форми організації навчання	Кількість годин для денної форми навчання	Кількість годин для заочної форми навчання
1	Тема 1. Міжнародне право як особлива система права	л / сем / срс	2 / 2 / 6	1 / 0 / 9
2	Джерела, норми і загальновизнані принципи міжнародного права	л / сем / срс	2 / 2 / 7	1 / 0 / 9
3	Тема 3. Територія у міжнародному праві	л / сем / срс	2 / 2 / 6	1 / 0 / 9
4	Тема 4. Право міжнародних договорів	л / сем / срс	2 / 2 / 6	0 / 0 / 9
Модульний контроль				
5	Тема 5. Право зовнішніх зносин	л / сем / срс	2 / 2 / 7	1 / 0 / 8
6	Тема 6. Право міжнародних договорів	л / сем / срс	2 / 2 / 7	1 / 0 / 10
7	Тема 7. Відповідальність у міжнародному праві	л / сем / срс	2 / 2 / 7	0 / 0 / 10
8	Тема 8. Міжнародне співробітництво у розв'язанні міжнародних спорів	л / сем / срс	0 / 0 / 7	0 / 1 / 10
9	Тема 9. Міжнародне кримінальне право	л / сем / срс	0 / 0 / 7	0 / 0 / 10

Модульний контроль

Підсумковий контроль

Залік

• Самостійна робота

Самостійна робота – це вид розумової діяльності, за якої студент самостійно (без сторонньої допомоги) опрацьовує в кожному змістовному модулі перелік тем (на основі опрацювання інформаційних джерел веде пошук відповідей на актуальні питання, вирішує практичні питання, складає тести, вирішує задачу або ситуаційну вправу, виконує інші завдання на основі знань, отриманих з підручників, книг, лекцій, практичних занять). Головною метою самостійної роботи є формування самостійності суб'єкта, що вчиться, формування його вмінь, знань і навичок.

Під час вивчення навчальної дисципліни «Міжнародне право» виокремлено такі види самостійного навчання студента:

- 1) відпрацювання тем лекцій та практичних занять, виконання практичних робіт;
- 2) підготовка доповідей, презентація результатів власних досліджень та проекту;
- 3) підготовка до модульного контролю та екзамену;
- 4) робота з інформаційними джерелами та ін.

Кожен із зазначених видів потребує від студентів наполегливої самостійної праці. Насамперед, потрібно, щоб кожен студент у процесі навчання дотримувався гігієни розумової праці. Викладач дисципліни на початку вивчення дисципліни проводить настановне заняття, особливо зі студентами, які оформили індивідуальний графік навчання.

Здійснюється самостійна робота безпосередньо через зміст і методи всіх видів навчальних занять. Самостійна робота студентів є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у вільний від аудиторних навчальних занять час. Навчальний час, відведений для самостійної роботи студентів, регламентується робочим навчальним планом.

Завдання до самостійної роботи мають унеможливити механічне заучування студентами фактичного матеріалу або поверхове знайомство з явищами та процесами. Для отримання позитивної оцінки студент повинен не просто продемонструвати володіння певним обсягом знань, а й уміти розв'язувати певні елементи наукових проблем, аналізувати та систематизувати отримані дані, знаходити оригінальні рішення на підставі самостійно здобутої інформації, формулювати й відстоювати власну точку зору. Йдеться, передусім, про самостійне опрацювання навчальної, наукової та довідкової літератури. Рекомендованим елементом цієї роботи студентів є ведення записів (допускається й електронний варіант або презентація). Такий підхід сприяє кращому засвоєнню фактичного матеріалу, дає можливість зберегти його в зручному для використання вигляді. Рівень виконання студентом самостійної роботи враховується при виставленні підсумкової оцінки за змістовими модулями навчальної дисципліни.

Студенти мають змогу отримати завдання та завантажити свої напрацювання в систему дистанційного навчання (moodle) НУ «Запорізька політехніка» (<https://moodle.zp.edu.ua/>).

Теми	Кількість годин для денної форми навчання	Кількість годин для заочної форми навчання
Тема 1. Міжнародне право як особлива система права	6	9
Тема 2. Джерела, норми і загальновизнані принципи міжнародного права	7	9
Тема 3. Територія у міжнародному праві	6	9
Тема 4. Право міжнародних договорів	6	9
Тема 5. Право зовнішніх зносин	7	8
Тема 6. Право міжнародних договорів	7	10
Тема 7. Відповідальність у міжнародному праві	7	10
Тема 8. Міжнародне співробітництво у розв'язанні міжнародних спорів	7	10
Тема 9. міжнародне кримінальне право	7	10
Разом	60	84

Консультативна допомога студенту надається у таких формах:

- особиста зустріч викладача і студента за графіком консультацій <https://zp.edu.ua/kafedra-zagalnopravovyh-ta-politychnyh-nauk>;
- листування за допомогою електронної пошти kafedra_zpn@zp.edu.ua;
- відеозустріч, аудіоспілкування або чат консультації (за графіком консультацій викладача).

• Система та критерії оцінювання курсу

Зведена таблиця набору балів за семестр

Бали за навчальний семестр	Розподіл балів за змістовними модулями	
Вид заняття	1 зміст. модуль (максимум балів)	2 зміст. модуль (максимум балів)
Поточний контроль	60	60
Модульний контроль (МК)	40	40
Всього по змістовним модулям 1 та 2	100	100
Всього за вивчення дисципліни	100 (3M1 + 3M2 / 2)	

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	відмінно	зараховано
85-89	добре	
75-84		
70-74		
60-69	задовільно	
35-59	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

• Політика курсу

Політика відвідування аудиторних занять (особиста присутність студента). Відвідування занять є обов'язковим компонентом в системі вивчення курсу, набуття загальних та фахових компетентностей (відвідування лекцій та практичних занять). Самостійну роботу студент виконує у системі дистанційного навчання (<https://moodle.zp.edu.ua/>). За об'єктивних причин (наприклад, лікарняні, стажування, мобільність, індивідуальний графік, інші) аудиторні види занять та завдань також можуть бути трансформовані в систему дистанційного навчання.

Політика дедлайнів. Студент зобов'язаний дотримуватись крайніх термінів (дата для аудиторних видів робіт або час в системі дистанційного навчання), до яких має бути виконано певне завдання. За наявності поважних причин (відповідно до інформації, яку надано деканатом) студент має право на складання індивідуального графіку вивчення окремих тем дисципліни.

Політика академічної доброчесності. Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає: самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей); посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право та суміжні права; надання достовірної інформації про результати власної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації; використання достовірної інформації з офіційних джерел у проектних завданнях.

Політика дотримання прав та обов'язків студентів. Права і обов'язки студентів відображено у п.7.5 Положення про організацію освітнього процесу в Національному університеті «Запорізька політехніка» (https://zp.edu.ua/uploads/dept_nm/Polozhennia_pro_organizatsiyu_osvitnoho_protseesu.pdf).

Політика конфіденційності та захисту персональних даних. Обмін персональними даними між викладачем і студентом в межах вивчення дисципліни, їх використання

відбувається на основі закону України «Про захист персональних даних» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>). Стаття 10, п. 3 «Використання персональних даних працівниками суб'єктів відносин, пов'язаних з персональними даними, повинно здійснюватися лише відповідно до їхніх професійних чи службових або трудових обов'язків. Ці працівники зобов'язані не допускати розголошення у будь-який спосіб персональних даних, які їм було довірено або які стали відомі у зв'язку з виконанням професійних чи службових або трудових обов'язків, крім випадків, передбачених законом. Таке зобов'язання чинне після припинення ними діяльності, пов'язаної з персональними даними, крім випадків, установлених законом».